

Niet terug naar af

Terug naar af. Wat in het scheppingsverhaal zo kunstig werd gescheiden om tot water en land te worden, wordt in het verhaal van de zondvloed weer één grote watermassa. Na die eerste scheppingsdagen was het goed. God zelf zag en zei dat. Alles en iedereen kreeg zijn plek en functie. Alles klopte en werkte in een harmonieus samenspel. Een ideale toestand. Paradijs. Bron van alle heimwee en verlangen dat ons steeds weer in beweging houdt. ... En dan toch weer terug naar af. Maar kwaad kreeg de overhand. De mensen. Altijd weer de mensen die het deden. Wie anders. God heeft hier niets mee te maken, vertelt het verhaal. De mensen gingen de fout in. Die vrije wil, die ingeschapen geldingsdrang die doet vergeten dat we in samenhang leven. Het resultaat is 'terug naar af'. Terug naar de oersoep, naar de chaos van het begin. Waar niets en niemand eigenheid had, geen vrijheid, geen verantwoordelijkheid, alleen maar watermassa en donkerte.

Het verhaal van de zondvloed is geen prettig verhaal. Het feit dat alle leven het moet ontgelden, ook alle onschuldig leven, om het kwaad van anderen, is stuitend. Slechts één mens, met zijn familie, wordt gered. Surinaamse toestanden, waar gerechtigheid en de nagedachtenis aan velen opgeofferd wordt voor een nieuw begin op valse gronden. Eigenlijk precies omgekeerd aan dat andere verhaal dat we de afgelopen dagen hoorden, waar één mens werd geofferd door de machthebbers, om niet naar zichzelf en het systeem te hoeven kijken. Noach wordt gered, terwijl hij niet eens het lef heeft om voor de anderen te pleiten. Die ene, zogenaamd rechtvaardige mens, doet klakkeloos wat er gezegd wordt en laat de rest stikken. Als het zó moet gaan... Als dát de oplossing voor het onrecht in de wereld is....

Maar het is geen krantenbericht dat op feiten en waarneming gestoeld is, dit verhaal. Het is een mythe. Het is zelfs een oeroude mythe, die lang voor de bijbelse verhalen al bestond, en in diverse verhalentradities opduikt, zoals in het Gilgamesj-epos van de Sumeriërs, bij de Eskimo's, de Lakota-indianen en de Masai in Afrika. Bij mythen stel je andere vragen. Niet over of het klopt en wel kan in het echt. Want mythen cirkelen rond onbeantwoorbare waarom-vragen, lang voordat de wetenschap van alles ging bewijzen. En zelfs toen de wetenschap kon uitleggen waarom het nacht wordt en hoe de aarde ontstond bleven mythen hun zeggingskracht behouden. Omdat mythen net als poëzie en muziek, en andere kunsten het onzegbare omspelen: de vertedering, verwondering en verbijstering om dat en hoe we bestaan. Want vraagt ieder van ons zich niet zo nu en dan af: wat beweegt mensen? Waarom is het leven zo mooi, zo wreed? Waar gaat ons verlangen over? Is er iets na de dood? Wat is mijn bestemming?

De mythe van vannacht gaat over de verbijstering steeds weer terug bij af te zijn. Over de ervaring dat alle goede bedoelingen teniet gedaan kunnen worden door onrecht en onvermogen. De machteloze aanblik van steeds weer nieuwe uitgehongerde kinderen. De genegeerde bootvluchtelingen. De zoveelste dictator die toegejuicht wordt. De vrijheidstrijder en profeet die gekruisigd wordt. Dezelfde fouten steeds opnieuw, niet leren van de geschiedenis. Weten dat er maar één aarde is en haar toch uitbuiten. Weten dat we maar één leven hebben en er toch onzorgvuldig mee omgaan. Dat ik toch weer, die oude valkuil, ik dacht er mee afgerekend te hebben, dat ik toch weer, nog steeds, weer niet. Terug naar af. Om moedeloos van te worden. Maar ook dat is weer terug naar af.

Het verhaal van de zondvloed begint bij deze oerervaring van onrecht en falen. Op het wereldtoneel of thuis. Je zou overnieuw willen beginnen. Met een schone lei. Een nieuwe aarde. Opstaan in de morgen in een ander licht. Op mijn meest naïeve momenten kan ik het nog steeds hopen: als we allemaal op hetzelfde moment 'vrede' denken en doen. Zoals in die oude slogan: 'stel je voor het was oorlog en niemand ging er heen'. Dat verlangen om opnieuw te beginnen en het dan allemaal goed te doen is de drijfveer in het verhaal van Noach en de ark. Is er geen boot waarin we het kunnen uithouden met elkaar, een reddingsvlot dat ons beschermt tegen het verslindende water, de chaos van ons bestaan? Laten we met een paar mensen nieuw land zoeken. En wat dieren. Om 40 dagen regen te trotseren. Bij wijze van spreken. Mozes dobberde ook op het water, in een kleiner

soort bootje - maar hetzelfde hebreeuwse woord. Jona zocht ook onderkomen op een boot, later in een walvis. Tegen de chaos van de wereld in. Zo gebeurt het dat de ark volgeladen wordt met alles wat nodig is voor een nieuwe schepping, niet één paar van alles, want dan zou er niets overblijven na het gebruikelijke offer van de verhalenvertellers. Maar zeven paar van alle dieren. En voordat het water hen tot de lippen kan stijgen, komt God zelf om de deur achter hen dicht te doen. Een gebaar van bescherming. Zoals je de deur van de kinderkamer dicht doet nadat je 's avonds nog een keer zachtjes gekeken hebt. Daarna kan er buiten van alles gebeuren, maar de beschermeling mag slapen, mag zich gerust weten. Er wordt voor hem gezorgd. Zoals de leerlingen van Jezus te horen krijgen dat ze zelfs in de storm op het meer zich veilig mogen weten. Altijd in Gods hand. Durf er maar in te stappen.

Zo schildert dit verhaal, net als al die andere verhalen in de bijbel, de overtuiging dat leven vanuit godsvertrouwen een vorm van redding geeft. Voor Noach in dat bootje, voor Mozes door de zee heen, voor de doofstomme tot openheid, voor Jezus voorbij de dood, voor jou uit je levensangst, voor u uit de zorgelijkheid, voor ons uit wantrouwen en afweer. Deze verhalen nodigen ons uit ons leven in een groter verband te verstaan. In de toewending en openstelling voor het mysterie van mens te zijn op aarde kan soms zomaar iets doorbreken wat je God zou kunnen noemen. De Dominicaan en mysticus Meister Eckhart zegt dat dat heel eenvoudig is: je hoeft er niets voor te doen. Echt niets, want je hoeft alleen maar alle beelden van god los te laten, al je verwachtingen over redding of inzicht. Een mens hoeft alleen maar te vertrouwen en weten dat hij nooit verloren zal gaan. Door vertrouwen in God te schenken, ook al heb je het niet, zal vertrouwen ontstaan. Dat klinkt onlogisch en dat is het ook, want dit zijn de regels van het hart, niet van het verstand. Door vertrouwen te geven komt vertrouwen op je toe. Omdat God zonder voorbehoud oneindig vertrouwen schenkt.

Wonderlijk is dat het God zelf ook overkomt: van een straffende god wordt deze tot een god die zegt 'nooit meer'. Een god die in het vertrouwen gaat staan, die een verbond aangaat met de mensen. Dan verschijnt een hemelboog aan de horizon, een teken van belofte dat er van alles kan gebeuren, zoals de seizoenen steeds andere ervaringen brengen, maar God belooft trouw. De regenboog is er het symbool van geworden. Een verbond dat Jezus opnieuw zichtbaar maakt. Daarom staat Hij in deze kerk daar (in het rozetraam boven het koor) afgebeeld zittend op een regenboog, levend vanuit dat verbond dat de grenzen tussen leven en dood opheft. Dat had die man in het bootje ervaren, dat herkende de verhalenverteller. In het Gilgamesj-epos begint na de zondvloed de ellende van voor af aan. Er is geen ontsnappen aan het noodlot en de spiralen van geweld. Maar de bijbelse versie van het zondvloedverhaal wordt gedragen door een andere ervaring. Daar is iets opgelicht in angst en leegte zijn we in Gods hand. Het is vast niet voor niets dat de naam Noach rust of troost betekent.

Op de witte zijmuur van een huizenblok vlakbij de metrohalte De Vlugtlaan hier in Amsterdam stond opeens met grote roze letters neergekalkt: *soms wil ik gedragen worden*. Een enkel regeltje, en het beroerde me. Ergens in mijn buik. Een oerverlangen. Zoals poëzie kan doen, de klanken van een lied of een oude mythe. Het verhaal van de zondvloed en Noachs boot vertelt dat het zo is. Dat door alle duisternis heen, zelfs tot in de dood wij vertrouwen mogen hebben in de kracht van leven, in de geest die ons bezielt, in de hand die deuren opent en ons grond onder voeten schenkt. Je kunt niemand aanklagen als dat niet lukt, er is geen polis die je verzekert tegen noodlot dat toch komen zal, maar er is muziek die doorgaat, levenskracht die uit verhalen spreekt, goddelijke goedheid tegen alle ontij in. Je wordt gedragen. Altijd zijn we gedragen. Dat vieren we vannacht, in een ander verhaal over oneindig vertrouwen, over liefde die sterker is dan de dood.

Mirjam Wolthuis

Gelezen: Genesis 1,6-10 en een compilatie van Genesis 6-7-8

Achtergrondliteratuur: Ellen van Wolde, Verhalen over het begin (Ten Have 1995) NB: de regel 'soms wil ik gedragen worden' blijkt bij nader onderzoek een vorm van reclame voor een theatervoorstelling van Adelheid Roosen - maar dat doet voor mij niets af aan mijn eerste getroffenheid bij het zien van die regel.